

Roland Barthes'ın Göstergebilim Terimleri

Güneş ALTAN

(Açıklama: Parantez içindeki “a” harfi bibliyografyadaki birinci kaynağı, “b” harfi ikinci kaynağı, sayılar, kaynaktaki sayfa numarasını göstermektedir.)

anlamlama (41/b): Signification (113/a)

Anlamlama, bir oluş biçiminde tasarlanabilir. Gösterenle gösterileni birleştiren edimdir bu ve ürünü göstergedir.

anlambilim (XIV/b): Semantics

Göstergelerle gösterilen nesnelere arasındaki bağıntıyı ele alır.

anlatım düzlemi (31/b): Plane of expression (105/a)

Gösterenler düzlemine anlatım düzlemi denir.

anlık (31/b): Mental (81/a)

(5/b) : Psycho (83/a)

artsüremlilik (48/b): Diachrony (118/a)

ayırıcı birimler (31/b): Distinctive units (105/a)

Dil göstergeleri düzleminde biçimi oluşturan ama doğrudan doğruya bir anlam taşımayan ve çift eklemliğin ikinci eklemlik düzeyini kuran birimlere ayırıcı birimler denir. Bu birimlerden birinin değiştirilmesiyle içinde yer aldığı anlambilim de anlamca değişir. (örneğin Fr. s sesbiriminin z ile değiştirilmesi poisson'un (balık), poison (zehir) dönüşmesine yol açar.

aykırılık (67/b): Contrast (133/a)

Çağrışımsal alandaki öğelerin bağıntılarıdır.

ayrılık (68/b): Difference (134/a)

Saussure: “Genellikle birşeyi başka şeylerden ayıran özellikle onu oluşturan özellik arasında bir ayrılık bulunması dilin niteliğidir; her göstergebilimsel dizge için de bu böyledir.

B

bağlantı (53/b): Relation (122/a)

Dizimsel bağıntılara Hjelmslev bağlantı der.

bağlantısal öge (40/b): Relatum (112/a)

bağlılaşık (4/b): Correlative (82/a)

bağlılaşım (54/b), Correlation (122/a)
Dizgesel bağıntılara Hjelmslev bağlılaşım der.

belirti (26/b): Index (101/a)
Çeşitli yazarlar gösterge yerine belirti'yi kullanırlar.

belirtke (3/b) Sginal (81/a)

besin (19/b): Food (94/a)
Besin bir anlamlama dizgesidir.

Betimleme (90/b): Description (152/a)

biçim ve töz (31/b): Form and substance (105/a)
Anlatım ve içerik düzlemine Hjelmslev yeni bir ayırım getirmiştir. Bu ayırma göre her düzlem "biçim ve töz" denilen iki katman içerir. Biçim, dilbilim dışı hiçbir öncüle başvurmadan dilbilimin tüketici, yalın ve tutarlı bir biçimde betimleyebileceği olgulardır. Töz ise dilbilim dışı öncüllere başvurulmadan betimlenemeyecek dilsel olguların çeşitli görünüşlerinin tümüdür. Hjelmslev'in bu ayırımı yalnız dilbilimde değil gösterge biliminde de gösterge incelemesi için önemli sonuçlar verebilir.

bildirişim (3/b): Communication (81/a)

bireysel edim (3/b): Individual act (109/a)

birleşim (5/b): Combination (82/a)

birleşimsel değişkeler (10/b): Combinative variants (87/a)
Birleşimsel değişkeler buyrultusal niteliklidir.

bitişiklik (53/b): Similarity (122/a)
Dizimsel bağıntılara Jacobson bitişiklik der.

buyrultusal (43/b): Arbitrary (114/a)
Saussure, gösterenle gösterilen arasında buyrultusal bir bağıntıdan söz eder.

bütünce (94/b): Corpus (155/a)
Verilen bir dizge içten gözlemlenir. Ne var ki araştırılan dizgenin sınırları önceden bilinmediğinden içkinlik başlangıçta türdeş olmayan bir olgular bütününe dayanır; yapısını anlayabilmek için "işlem yapmak" gerekir bunun üzerinde. Araştırmacı bu bütünü çalışmaya başlamadan önce belirlemek zorundadır. Belirlenmiş bütün, bütüncedir. Bütünce incelemecinin ister istemez belli bir buyrultusallıkla önceden belirlediği, üstünde çalışacağı sonlu sayıda bir gereçler dermesidir.

bütünleyim (66/b): Catalysis (132/a)
Kimi sözdizimsel biçimlerin kimi içeriklerle doyma olasılığı vardır. Bu doyma olgusuna bütünleyim denir.

Ç

çağrışım (3/b): Association (81/a)

çevrimsellik (47/b): Circularity (117/a)

çift eklemlilik (31/b): Double articulation (105/a)

"Saussure'den bu yana dilsel gösterge kuramı, çift eklemlilik ilkesiyle varsıllaşmıştır."

Çift eklemliliğin birinci eklemliliğin significant units "anamlı birimler" (sözcükler) dediğimiz birimler, ikinci eklemliliğini ise biçimi oluşturan ama doğrudan bir anlam taşımayan distinctive units "ayırıcı birimler" (sesler) oluşturur.

Örneğin Amerika İspanyolcası 21 ayırıcı birimle 100.000 anlamlı birim oluşturabilir.

çift yapılar (12/b): Dublex structures (89/a)

Jacobson çift yapılar adı altında düzgü/bildiri (dil/söz) arasındaki genel bağlantının kimi özel durumlarını incelemiştir.

D

dağılım alanı (82/b): Field of dispersal (145/a)

İki gösteren bir tek gösterilen altında toplandığında ya da bu durumun tersine rastlandığında yansızlaşma olgusunun ortaya çıktığı söylenebilir. Bu olguya iki yararlı kavram eklemek gerekir. Bunlardan biri dağılım alanı ya da güvenlik payı kavramıdır. Dağılım alanını bir birimin gerçekleşme çeşitleri oluşturur; yeterki bu çeşitler bir anlam değişikliğine yol açmasın.

dayanışıklık bağlantısı (65/b): Solidarity (131/a)

Hjelmslev'e göre iki dizimsel birimin bitişik olduklarında kurabilecekleri üç tür bağlantı vardır. Bunlardan biri birimler zorunlu olarak birbirini gerektirdiğinde ortaya çıkan dayanışıklık bağlantısıdır.

değer (48/b): Value (118/a)

Göstergeyi "çevre"si açısından ele aldığımızda "değer" sorunu karşımıza çıkar. Saussure bu kavramın önemini hemen kavrayamamış ama sonunda değer, Saussure'de anlamlamadan daha önemli temel bir kavram olmuştur. Değer, sözün karşıtı olan dil kavramıyla sıkı bir bağlantı içindedir. Dilbilimi ruh bilimden uzaklaştırarak iktisada yaklaştırır. Bundan ötürü de yapısal dilbilimin temelidir.

değiştirim (60/b): Commutation (127/a)

Dilbilimde "sonsuz betik" in bölümlenmesi değiştirim denilen sınamayla gerçekleştirilir.

deyiş (12/b): Style (88/a)

Kişisel kullanım: "Bir bireyin kullandığı biçimiyle dil" (Martinet)

Belli bir anda bir tek bireyin alışkanlıklarının tümü" (Ebeling)

"Kişisel kullanım" kavramının belirtmeye yaradığı gerçekliklerden biri "deyiş"tir.

dil (3/b): Language (81/a)
Saussure: "Dil,bir bakıma dil yetisi eksi sözdür"

dil düzgüsü (5/b): Code of the language (82/a)

dil sel uygulamaları (23/b): Logo-techniques (98/a)

dil yetisi (3/b): Nature of language (81/a)

dizge (15/b): System (91/a)

dizgesel düzlem (53/b): Systematic plane (122/a)

dizim (56/b): Syntagm (124/a)

dizimsel birim (62/b): Syntagmatic units (129/a)

düşünyapı (90/b): Ideology (151/a)
Düşünyapı yananlam gösterilenlerinin biçimidir.

düzanlam-yananlam (87/b): Denotation-connotation (149/a)
Yananlamsal gösterge dizgesinde (Hjelmslev'de) birinci dizge düzanlam; birinci dizgeyi kapsayan ikinci dizgeyse yananlam düzlemini oluşturur. Düzanlamlı büyük söylem parçaları yananlam dizgesinin bir tek birimini oluşturabilir.

düzenleş (85/b): Arrangement (147/a)
Düzenleş karşıtlıklarında iki sözcük aynı özellikleri sunan ama her sözcükte bunların düzenleşini ayırır.
Örneğin Fr. dur (katı/sert) rude (kaba)

düzgü-bildiri (11/b): Code-message (88/a)

E

eğretileme (dizge düzlemi) – düzdeğişmece (dizim düzlemi) (54/b): Metaphor (systematic order) – metonymy (syntagmatic order) (122/a)
Jacobson, eğretileme ile düzdeğişmece karşıtlığını dildişi anlatım yöntemlerine uygulamıştır. Bu görüşe göre eğretileme düzleminde lirik Rus şarkıları, Charlie Chaplin'in filmleri, Freud'un özdeşleştirme ürünü düş simgeleri yer alır. Düzdeğişmece düzleminde ise kahramanlık destanları, yer değiştirme ya da yoğunlaştırma yoluyla oluşan düşsel yansımalar vardır.

eksik öğeli karşıtlık (72/b): Private opposition (137/a)
İnsan dili çift eklemliler olduğundan iki türlü karşıtlık içerir: Sesbirimler arasındaki ayırıcı karşıtlıklar ve anlambirimler arasındaki anlamlı karşıtlıklar. Trubetsky ayırıcı karşıtlıkları sınıflandırmış, J. Cantineau da bu sınıflandırmayı yeniden ele alarak dildeki anlamlı karşıtlıklara uygulamaya çalışmıştır. Cantineau'un elde ettiği karşıtlık türlerinden biri "karşıtlık öğelerinin bağıntısı açısından sınıflandırılan karşıtlıklar"dır. Bu gruba giren karşıtlıklardan biri eksik öğeli karşıtlıklardır. Eksik öğeli karşıtlık, öğelerden birindeki gösterenin öbür öğedeki gösterende bulunmayan anlamlı bir yan ya da belirtinin varlığıyla nitelenen her türlü karşıtlığı adlandırır.

eşleme (36/b): Isology (109/a)

Gösterenleriyle gösterilenlerini dilin ayırt edilemez ve ayırlamaz bir biçimde birleştirmesi olayına eşleme denir.

eş süremlilik (48/b): Synchrony (118/a)

eytişimsel (6/b): Dialectical (83/a)

G

gen-dilbilim (16/b): Macrolinguistics (91/a)

Söz ile dil arasındaki karşıtlık Lèvi-Strauss için bilgi kuramsal bir değer taşır: Dil olgularının incelenmesi mekanikçi ve yapısal yoruma; söz olgularının incelenmesi ise olasılıklar hesabına (gen-dilbilim) bağlanır.

gösteren ve gösterilen (26/b): Signifier and signified (101/a)

Saussure'ün terminolojisinde gösterilen ve gösteren, göstergenin oluşturucularıdır.

gösterge-işlev (33/b): Sign-functions (107/a)

Yararcıl, işlevsel kökenli olan göstergelere gösterge-işlevler denir. Örneğin belli bir anlam aktarmaya da yaramakla birlikte giysi üstümüzü örtmeyi, yemekler beslenmemizi sağlar.

güvenlik payı (82/b): Security margin (145/a)

İki gösteren bir tek gösterilen altında toplandığında ya da bu durumun tersine rastlandığında yansızlaşma olgusunun ortaya çıktığı söylenebilir. Bu olguya iki yararlı kavram eklemek gerekir. Bunlardan biri dağılım alanı ya da güvenlik payı kavramıdır. Dağılım alanının sınırları güvenlik payını oluşturur.

İ

içerik (31/b): Content (105/a)

Gösterilenler düzlemine içerik düzlemi denir.

içerme (65/b): Implication (131/a)

Hjelmslev'e göre iki dizimsel birimin bitişik olduklarında kurabilecekleri üç tür bağlantı vardır. Bunlardan birisi birimlerden birinin diğerini zorunlu kıldığı yalın içerme bağlantısıdır.

içkinlik (94/b): Immanence (155/a)

Belirginlik ilkesi incelemeciye içkinlik durumunda kalmaya zorlar. Verilen bir dizge içten gözlemlenir. Ne var ki araştırılan dizgenin sınırları önceden bilinmediğinden içkinlik başlangıçta türdeş olmayan bir olgular bütününe dayanır; yapısını anlayabilmek için bunun üzerinde işlem yapmak gerekir.

ikili (3/b): dichotomic (81/a)

ilkil (37/b): Primitive (109/a)

Sörensen, akrabalık belirten sözcükleri bir ilkiller birleşimine indirger: Baba = "erkek" + "bir üst kuşaktan dolaysız ilişki içinde bulunan kişi"

işlem (90/b): Operation (152/a)

Hjelmslev, üstdil'e açıklık getirirken "işlem" kavramından yararlanmıştır. Şöyle ki; bir işlem görgül bir ilkeye yaslanan bir başka deyişle gelişmesiz (tutarlı), tümü kapsayıcı ve yalın bir betimleme olduğuna göre bilimsel gösterge dizgesi ya da üstdil de bir işlemdir.

işlevdeşlik (70/b): Homology (135/a)

Bir karşıtlık, içerik düzlemiyle bağıntıları açısından değiştirim işlemiyle ilgili olarak her zaman bir işlevdeşlik görüntüsü sunar.

K

karar verici çevre (20/b): Deciding group (95/a)

Dil, her zaman karar verici bir çevrede oluşturulur.

karşılıklı içerme (6/b): Reciprocal comprehensiveness (83/a)

Dil ve söz arasında karşılıklı bir içerme ilişkisi vardır.

karşıtlık (69/b): Opposition (135/a)

Çağrışımsal bir alan ya da dizideki öğelerin iç düzeni (bağıntıları) genellikle dilbilimde özellikle sesbilimde karşıtlık olarak adlandırılır.

kavram (35/b): Concept (108/a)

Saussure kavram terimini kullanarak gösterilenin anlaksal niteliğini belirtmiştir.

Örneğin öküz sözcüğünün gösterileni, hayvanın kendisi değil, onun anlaksal imgesidir.

kesintililik (59/b): Discontinuity (126/a)

Dizim bir zincir biçiminde gerçekleşir; ancak anlam bir eklemlemeden doğabilir. Demek ki her dizimde bir çözümlene sorunu vardır: Dizim hem kesintisizdir, hem de ancak eklemli olduğunda anlam aktarabilir. Peki dizim nasıl bölümlenebilir (kesintili olabilir?) Örneğin ulaşımdaki belirtke düzenleri algılanabilmek için kesintili olmak zorundadır; fakat görüntüsel dizimlerin bölümlenmesi daha güçtür. Bunlara eklemli bir söz (resim-altı yazısı) eşlik eder. Bu söz onlara yoksun oldukları kesintililiği sağlar.

kılgı (6/b): Praxis (83/a)

kişisel kullanım (11/b): Idiolect (88/a)

konuşan topluluk (6/b): Speaking mass (83/a)

kullanım (8/b): Usage (85/a)

kural (7/b): Norm (85/a)

M

mobilya (20/b): Furniture (95/a)

Dil/söz ayrımının sağladığı bakış açılarıyla bir nesne dizgesini (mobilya) daha gözlemleyebiliriz. Mobilya anlamsal bir nesnedir; "dil"i hem işlevsel olarak özdeşlik taşıyan (aynı türden iki dolap, karyola vb.) ve her biri;

biçimine göre ayrı bir anlama gönderen mobilya karşıtlıkları hem de oda düzleminde değişik birimlerin birleşim kuralları (mobilya takımı) oluşturur. Burada "söz"ü oluşturan, ya kullanıcının birimlerden birine getirebileceği önemsiz değişimlerdir (örneğin, bir öğeye ilişkin ufak tefek düzenlemeler) ya da mobilyaları değişik biçimlerde yerleştirme özgürlüğüdür.

müzik (39/b): Music (110/a)

Eşlemeli dizgelerde gösterilen kendine özgü gösteren dışında herhangi bir özdekten yoksundur. Onun için de ancak bir üstdil çerçevesine indirgenerek kullanılabilir. Örneğin kimi bireylere sözcükleştirilmiş gösterilenlerden (bunaltıcı, fırtınalı, iç karartıcı vb.) oluşan bir dizge sunularak bir müzik parçasını nasıl anlamlandırdıkları sorulabilir. Oysa gerçekte bütün bu sözcüksel göstergeler bir tek müziksel gösterilen oluşturur; bu gösterileni hiçbir sözcüksel bölümlenme ve hiçbir eğretileme içermeyecek bir tek rakamla belirtmek gerekir.

N

Nedenlilik (45/b): Motivation (115/a)

Dilbilimde nedenlilik yalnız bileştirme ve türetmeyle sınırlıdır.

Nedensizlik (44/b): Unmotivated (115/a)

O

olay ve yapı (15/b): Event and structure (91/a)

Dil/söz kavramının en yetkin gelişim toplumbilimde değil, Merleau-Ponty aracılığıyla felsefede gerçekleşecektir. Merleau-Ponty, Saussure'le ilgilenen ilk Fransız filozoflardan biridir: Saussure'ün ayırımı hem söyleyen söz (oluşum durumundaki anlamsal erek) ve söylenmiş söz (Saussure'ün "gömü"sünü hatırlatan, dilce "edinilmiş varlık") arasındaki bir karşıtlık biçiminde yeniden ele almış, hem de her oluş'un bir dizge gerektirdiğini savunarak kavramı genişletmiştir. Böylece, olay ile yapı arasında artık yaygınlaşmış bulunan bir karşıtlık kurulmuştur.

olgu (6/b): Phenomena (84/a)

Tarihsel bakımdan, söz olguları dil olgularından daha önce ortaya çıkar her zaman. (dil evrimini söz sağlar)

oluş (15/b): Process (91/a)

orantılı karşıtlık (72/b): Proportional opposition (137/a)

İnsan dili çift eklemli olduğundan iki türlü karşıtlık içerir: Sesbirimler arasındaki ayırıcı karşıtlıklar ve anlambirimler arasındaki anlamlı karşıtlıklar. Trubetskoy ayırıcı karşıtlıkları sınıflandırmış, J. Contineau da bu sınıflandırmayı yeniden ele alarak dildeki anlamlı karşıtlıklara uygulamaya çalışmıştır. Contineau'un elde ettiği karşıtlık türlerinden biri "dizgenin tümüyle bağıntıları açısından sınıflandırılan karşıtlıklar"dır. Bu gruba giren karşıtlıklardan biri orantılı ve tekil karşıtlıklardır. Bu karşıtlıklarda ayrılık bir örnek biçimine bürünür. Almanca Mann/Männer (adam/adamlar) orantılı karşıtlıklardır. Orantılı olmayan karşıtlıklar tekil niteliklidir. Dilbilgisel karşıtlıklar orantılı; sözlüksel karşıtlıklar tekil niteliklidir.

ornatma (61/b): Substitution (128/a)

Dilbilimde, "sonsuz betik" in bölümlenmesi değiştirim denilen sınamayla gerçekleştirilir. Değiştirim sınaması, yapay olarak anlatım (gösterenler) düzlemine bir değişiklik getirmek ve bunun içerik (gösterilenler) düzleminde de bağıllılık bir değişmeye yol açıp açmadığını gözlemlemektir. Kimi değişimler karşı düzlemde hiçbir değişikliğe yol açmaz. Bundan ötürü Hjelmslev bir anlam değişikliği yaratan (Fr. poison "zehir"/poisson "balık") değiştirimle, içeriği değil de anlatımı etkileyen (Fr. bonjour "günaydın"/bonchour "bonjour" un bozuk biçimi) ornatmayı birbirinden ayırır.

Ö

öge (67/b): Term (133/a)

Dizge, insandilinin ikinci eksenini oluşturur. Saussure dizgeyi bir dizi çağrışımsal alan biçiminde tasarlamıştır. Bunların bir bölümü ses benzerliği ile belirlenmiştir, bir bölümü de anlam benzerliğiyle. Her alan gücül bir öğeler birikimidir. Saussure dizimsel düzleme bağlanan birim niteliğindeki "sözcük"ü bir yana iterek öge sözcüğü üstünde durur; çünkü, der, "sözcük" yerine "öge"yi kullanınca dizge kavramı gelir gözümüzün önüne.

örnekseme (3/b): Analogy (81/a)

özadlılık (13/b): Autonymy (89/a)

Jacobson, çift yapılar adı altında Düzgü/Bildiri arasındaki genel bağıntının kimi özel durumlarını incelemiştir. Özadlılık bu özel durumlardan binişme durumuna örnektir. "Sıçan" sözcüğü kendi kendisinin adı olarak kullanılır, bildiri düzgünün üstüne "biner." Bu yapı önemlidir çünkü "açıklayıcı yorumlar"ı bir başka deyişle dolaylamaları, eşanlamlıları ve bir dilden öbürüne yapılan çevirileri kucaklar.

özdek (3/b): Material (81/a)

özdeş göstergeler (5/b): Identical signs (83/a)

P

pek çok biçime bürünme ve karmaşık olma (3/b): Multiform and heterogeneous (81/a)

S

sesleme (5/b): Phonation (83/a)

sıfır derece (74/b): Zero degree (138/a)

Eksik öğeli karşıtlık, öğelerden birindeki göstergenin öbür öğedeki gösterende bulunmayan anlamlı bir yan ya da belirtinin varlığıyla nitelenen her türlü karşıtlığı adlandırır. Eksik öğeli karşıtlıkların ortaya çıkardığı sorunlardan biri de belirtisiz öge sorunudur. Buna karşıtlığın sıfır derecesi denir. Sıfır derece, sözcüğün gerçek anlamıyla bir yokluğu belirtmez, anlamı olan bir yokluktur bu. Sıfır derece, böylece "hiçten" anlam yaratan her türlü gösterge dizgesinin gücüne tanıklık eder.

simge (26/b): Symbol (101/a)

Gösterge teriminin oynak bir yer tuttuğu kavram alanındaki bir dizi terimden bir de "simge"dir.

sonsuz betik (60/b): Text without end (127/a)

Dilbilimde "sonsuz betik'in bölümlenmesi değiştirim denilen sınamayla gerçekleştirilir.

söylem (5/b): Discourse (82/a)

söylemsel öge (13/b): Shifter (89/a)

Söylemsel ögeler; kuşkusuz en ilginç çift yapıyı oluşturur.
En açık söylemsel öge örneği kişi adılıdır. (Ben, sen)

söyleyiş (3/b): Pronuciation (81/a)

söz (3/b): speech (81/a)

Dil karşısında söz, dilyetisnin sadece bireysel kesimini (seslemeyi, kuralların uygulanmasını ve göstergelerin olası birleşimlerini) kapsar.

sözbilim (90/b): Rhetoric (151/a)

sözdizim (58/b): Syntax (126/a)

T

taslak (7/b): Schema (84/a)

Hjelmslev'de taslak, Saussure'ün dili'dir. (langue)

türsel gösterge (40/b): Typical sign (112/a)

Değişik özdekler (ses ve görüntü, nesne ve yazı vb.) ortaya çıkaran karma dizgelerle karşılaşacağımız göstergebilimde bütün göstergeleri aynı ve tek özdek aracılığıyla ortaya konuldukları ölçüde, türsel gösterge kavramı altında toplamak yerinde olur: Sözcüksel gösterge, görüntüsel gösterge, davranışsal gösterge, birer türsel gösterge oluşturur.

U

uyak (85/b): Rhyming (147/a)

Uyak, gösterenler düzleminde çağrışımsal bir oluşturur. Uyak dizileri vardır. Bu diziler açısından uyaklı söylem, dizimsel yayılım gösteren bir dizge parçasından oluşur.

uzaklık (66/b): Distance (132/a)

Dizimsel zincir boyunca belli sayıda özdeş birim vardır. Göstergelerin yinelenmesini özdeş birimler arasındaki uzaklık olguları dengeler.

Ü

ürün ve araç (7/b): Product and instrument (84/a)

Dil, sözün hem ürünü hem aracıdır.

üstdil (88/b): Metalanguage (150/a)

Üstdil, içerik düzlemi de bir anlamlama dizgesince kurulmuş bir dizgedir.

Y

yananlamlayıcı (89/b): Connotator (151/a)
Yananlam gösterenlerine yananlamlayıcılar denir.

yansıma (46/b): Onomatopeia (116/a)

yansızlaşma (80/b): Neutralization (143/a)
Bu terim, dilbilimde belirgin bir karşıtlığın belirginliğini yitirmesini, bir başka deyişle anlam aktarıcı olmaktan çıkmasını belirtir.

yazı ve kişisel kullanım (11/b): Writing and idiolect (88/a)
Kişisel kullanım Martinet'e göre "bir bireyin kullandığı biçimiyle dil"dir. Ebeling'e göre ise "belli bir anda bir tek bireyin alışkanlıklarının tümü"dür. Jacobson ise bu kavramı gerçek dışı bulur.

Kişisel kullanım kavramı şu gerçeklikleri belirtir:

1. Başkalarını anlamayan, kendi dilsel örneklerine uygun bir bildiri algılamayan, söz yitimine uğramış kişinin dili; bu dil arı bir kişisel kullanımdır.
2. Bir yazarın "deyiş"i: Bu deyişin her zaman gelenekten, bir başka anlatımla, toplumdaki kaynaklanan bir takım dilsel örnekler içermesi durumu deyiştirmez.
3. Bir de kavramı açıktan açığa genişletip kişisel kullanımı bir dilsel topluluğun, bir başka deyişle, bütün dilsel sözcükleri aynı biçimde yorumlayan kişilerin dili olarak tanımlayabiliriz. Bu durumda kişisel kullanım başka bir yerde yazı adı altında betimlemeye çalıştığımız kavrama yaklaşık olarak denk düşer.

İNGİLİZCE-TÜRKÇE

A

analogy (81/a) : Örnekseme (3/b)

arbitrary (114/a): Buyrultusal (43/b)

arrangement (147/a): Düzenleniş (85/b)
Düzenleniş karşıtlıklarında iki sözcük aynı özellikleri sunar ama her sözcükte bunların düzenlenişi ayrıdır. Örnek: Fr. dur "katı/sert" /rude "kaba"

association (81/a): Çağırışım (3/b)

autonomy (89/a) : Özadlılık (13/b)
Jacobson, çift yapılar adı altında Düzgü/Bildiri arasındaki genel bağıntının kimi özel durumlarını incelemiştir. Özadlılık bu özel durumlardan binişme durumuna örnektir. "Sıçan" sözcüğü kendi kendisinin adı olarak kullanılır, bildiri düzgünün üstüne "biner." Bu yapı

önemlidir çünkü "açıklayıcı yorumlar"ı bir başka deyişle dolaylamaları, eşanlamlıları ve bir dilden öbürüne yapılan çevirileri kucaklar.

C

- catalysis (132/a): Bütünleyim (66/b)
Kimi sözdizimsel biçimlerin kimi içeriklerle doyma olasılığı vardır. Bu doyma olgusuna bütünleyim denir.
- circularity (117/a): Çevrimsellik (47/b)
- code-message (88/a): Düzgü-bildiri (11/b)
- code of the language (82/a): Dil düzgüsü (5/b)
- combination (82/a): Birleşim (5/b)
- combinative variants (87/a): Birleşimsel değişkeler (10/b)
Birleşimsel değişkeler buyrultusal niteliklidir.
- commutation (127/a): Değiştirim (60/a)
Dilbilimde "sonsuz betik"ın bölümlenmesi değiştirim denilen sınamayla gerçekleştirilir.
- concept (108/a): Kavram (35/b)
Saussure "kavram" terimini kullanarak gösterilenin anlksal niteliğin belirtmiştir. Örneğin öküz sözcüğünün gösterileni, hayvanın kendisi değil, onun anlksal niteliğidir.
- connotator (151/a): Yananlamlayıcı (89/b)
Yananlam gösterenlerine yananlamlayıcılar denir.
- content (105/a): İçerik (31/b)
- Contrast (133/a): Aykırılık (67/b)
Çağrışımsal alandaki öğelerin bağıntılarıdır.
- Correlation (122/a): Bağlılaşım (54/b)
Dizgesel bağıntılara Hjelmslev bağlılaşım der.
- correlative (82/a): Bağlılaşık (4/b)
- corpus (155/a): Bütünce (94/b)
Verilen bir dizge içten gözlemlenir. Ne var ki araştırılan dizgenin sınırları önceden bilinmediğinden içkinlik başlangıçta türdeş olmayan bir olgular bütününe dayanır; yapısını anlayabilmek için "işlem yapmak" gerekir

bunun üzerinde. Araştırmacı bu bütünü çalışmaya başlamadan önce belirlemek zorundadır. Belirlenmiş bütün, bütüncüdür. Bütüncü incelemecinin ister istemez belli bir buyrultusallıkla önceden belirlediği, üstünde çalışacağı sonlu sayıda bir gereçler dermesidir.

D

deciding group (95/a): Karar verici çevre (20/b)

Dil, her zaman karar verici bir çevrede oluşturulur.

Denotation-connotation (149/a): Düzanlam-yananlam (87/b)

Yananlamsal gösterge dizgesinde (Hjelmslev'de) birinci dizge düzanlam; birinci dizgeyi kapsayan ikinci dizgeyse yananlam düzlemini oluşturur. Düzanlamlı büyük söylem parçaları yananlam dizgesinin bir tek birimini oluşturabilir.

description (152/a): Betimleme (90/b)

diachrony (118/a): Artsüremlilik (48/b)

dialectical (83/a): Eytışimsel (6/b)

dichotomic (81/a): İkili (3/b)

difference (134/a): Ayrılık (68/b)

Saussure: "Genellikle birşeyi başka şeylerden ayıran özellikle onu oluşturan özellik arasında bir ayrılık bulunması dilin niteliğidir; her gösterebilimsel dizge için de bu böyledir.

discontinuity (126/a): Kesintililik (59/b)

Dizim bir zincir biçiminde gerçekleşir; ancak anlam bir eklemlemeden doğabilir. Demek ki her dizimde bir çözümlene sorunu vardır: Dizim hem kesintisizdir, hem de ancak eklemli olduğunda anlam aktarabilir. Peki dizim nasıl bölümlenebilir (kesintili olabilir?) Örneğin ulaşımdaki belirtke düzenleri algılanabilmek için kesintili olmak zorundadır; fakat görüntüsel dizimlerin bölümlenmesi daha güçtür. Bunlara eklemli bir söz (resim-altı yazısı) eşlik eder. Bu söz onlara yoksun oldukları kesintililiği sağlar.

discourse (82/a): Söylem (5/b)

distance (132/a): Uzaklık (66/b)

Dizimsel zincir boyunca belli sayıda özdeş birim vardır. Göstergelerin yinelenmesini özdeş birimler arasındaki uzaklık olguları dengeler.

distinctive units (105/a): Ayırıcı birimler (31/b)

Dil göstergeleri düzleminde biçimi oluşturan ama doğrudan doğruya bir anlam taşımayan ve çift eklemliliğin ikinci eklemlilik düzeyini kuran birimlere ayırıcı birimler denir. Bu birimlerden birinin değiştirilmesiyle içinde yer aldığı anlambirim de anlamca değişir. (örneğin Fr. s sesbiriminin z ile değiştirilmesi poisson'un (balık), poison (zehir) e dönüşmesine yol açar.

double articulation (105/a): Çift eklemlilik (31/b)

"Saussure'den bu yana dilsel gösterge kuramı, çift eklemlilik ilkesiyle varsıllaştırılmıştır."

Çift eklemliğin birinci eklemliğin significant units "anlamalı birimler" (sözcükler) dediğimiz birimler, ikinci eklemliğini ise biçimi oluşturan ama doğrudan bir anlam taşımayan distinctive units "ayırıcı birimler" (sesler) oluşturur.

Örneğin Amerika İspanyolcası 21 ayırıcı birimle 100.000 anlamalı birim oluşturabilir.

dublex structures (89/a): Çift yapılar (12/b)

Jacobson çift yapılar adı altında düzgü/bildiri (dil/söz) arasındaki genel bağlantının kimi özel durumlarını incelemiştir.

E

event and structure (91/a): Olay ve yapı (15/b)

Dil/söz kavramının en yetkin gelişim toplumbilimde değil, Merleau-Ponty aracılığıyla felsefede gerçekleşecektir. Merleau-Ponty, Saussure ile ilgilenen ilk Fransız filozoflardan biridir: Saussure'ün ayrımını hem söyleyen söz (oluşum durumundaki anlamsal erek) ve söylenmiş söz (Saussure'ün "gömü"sünü hatırlatan, dilce "edinilmiş varlık") arasındaki bir karşıtlık biçiminde yeniden ele almış, hem de her oluşun bir dizge gerektirdiğini savunarak kavramı genişletmiştir. Böylece olay ile yapı arasında artık yaygınlaşmış bulunan bir karşıtlık kurulmuştur.

F

field of dispersal (145/a): Dağılım alanı (82/a)

İki gösteren bir tek gösterilen altında toplandığında ya da bu durumun tersine rastlandığında yansızlaşma olgusunun ortaya çıktığı söylenebilir. Bu olguya iki yararlı kavram eklemek gerekir. Bunlardan biri dağılım alanı ya da güvenlik payı kavramıdır. Dağılım alanını bir birimin gerçekleşme çeşitleri oluşturur; yeterki bu çeşitler bir anlam değişikliğine yol açmasın.

food (94/a): Besin (19/b)

Besin bir anlamlama dizgesidir.

form and substance (105/a): Biçim ve töz (31/b)

Anlatım ve içerik düzlemine Hjelmslev yeni bir ayrım getirmiştir. Bu ayrıma göre her düzlem "biçim ve töz" denilen iki katman içerir.

Biçim, dilbilim dışı hiçbir öncüle başvurmadan dilbilimin tüketici, yalın ve tutarlı bir biçimde betimleyebileceği olgulardır.

Töz ise dilbilim dışı öncüllere başvurulmadan betimlenemeyecek dilsel olguların çeşitli görünümünün tümüdür.

Hjelmslev'in bu ayrımı yalnız dilbilimde değil gösterge biliminde de gösterge incelemesi için önemli sonuçlar verebilir.

furniture (95/a): Mobilya (20/b)

Dil/söz ayrımının sağladığı bakış açılarıyla bir nesne dizgesini (mobilya) daha gözlemleyebiliriz. Mobilya anlamsal bir nesnedir; "dil"i hem işlevsel olarak özdeşlik taşıyan (aynı türden iki dolap,karyola vb.) ve her biri; biçimine göre ayrı bir anlama gönderen mobilya karşıtlıkları hem de

oda düzleminde değişik birimlerin birleşim kuralları (mobilya takımı) oluşturur. Burada "söz"ü oluşturan, ya kullanıcının birimlerden birine getirebileceği önemsiz değişimlerdir (örneğin, bir öğeye ilişkin ufak tefek düzenlemeler) ya da mobilyaları değişik biçimlerde yerleştirme özgürlüğüdür.

H

homology (135/a): İşlevdeşlik (70/b)

Bir karşıtlık, içerik düzlemiyle bağıntıları açısından değiştirim işlemiyle ilgili olarak her zaman bir işlevdeşlik görüntüsü sunar.

I

identical signs (83/a): Özdeş göstergeler (51/b)

identical units (133/a): Özdeş göstergeler (66/b)

ideology (151/a): Düşünyapı (90/b)

Düşünyapı yananlam gösterilenlerinin biçimidir.

idiolect (88/a): Kişisel kullanım (11/b)

immanence (155/a): İçkinlik (94/b)

Belirginlik ilkesi incelemeyi içkinlik durumunda kalmaya zorlar. Verilen bir dizge içten gözlemlenir. Ne var ki araştırılan dizgenin sınırları önceden bilinmediğinden içkinlik başlangıçta türdeş olmayan bir olgular bütününe dayanır; yapısını anlayabilmek için bunun üzerinde işlem yapmak gerekir.

implication (131/a) İçerme (65/b)

Hjelmslev'e göre iki dizimsel birimin bitişik olduklarında kurabilecekleri üç tür bağlantı vardır. Bunlardan birisi birimlerden birinin diğerini zorunlu kıldığı yalın içerme bağlantısıdır.

index (101/a): Belirti (26/b)

Çeşitli yazarlar gösterge yerine "belirti"yi kullanırlar.

individual act (81/a): Bireysel edim (3/b)

isology (109/a): Eşleme (36/b)

Gösterenleriyle gösterilenlerini dilin ayırt edilemez ve ayırlamaz bir biçimde birleştirmesi olayına eşleme denir.

L

Language (81/a): Dil (3/b)

Saussure: "Dil, bir bakıma dilyetisi eksi sözdür"

logo-techniques (98/a): Dilsel uygulamalar (23/b)

M

macrolinguistics (91/a): Gen-dilbilim (16/b)

Söz ile dil arasındaki karşıtlık Lèvi-Strauss için bilgi kuramsal bir değer taşır: Dil olgularının incelenmesi mekanikçi ve yapısal yorumu; söz olgularının incelenmesi ise olasılıklar hesabına (gen-dilbilim) bağlanır.

material (81/a): Özdek (31/b)

mental (81/a): Anlıksal (31/b)

metalanguage (150/a): Üstdil (88/b)

Üstdil, içerik düzlemi de bir anlamlama dizgesince kurulmuş bir dizgedir.

metaphor (systematic order) – metonymy (syntagmatic order) (122/a): Eğretileme (dizge düzlemi) – düzdeğişmece (dizim düzlemi) (54/b)

Jakobson, eğretileme ile düzdeğişmece karşıtlığını dildışı anlatım yöntemlerine uygulamıştır. Bu görüşe göre eğretileme düzleminde lirik Rus şarkıları, Charlie Chaplin'in filmleri, Freud'un özdeşleştirme ürünü düş simgeleri yer alır. Düzdeğişmece düzleminde ise kahramanlık destanları, yer değiştirme ya da yoğunlaştırma yoluyla oluşan düşsel yansımalar vardır.

motivation (115/a): Nedenlilik (44/b)

Dilbilimde nedenlilik yalnız bileştirme ve türetmeyle sınırlıdır.

multiform and heterogeneous (81/a): Pek çok biçime bürünme ve karmaşık olma (3/b)

music (110/a): Müzik (38/b)

Eşlemeli dizgelerde gösterilen kendine özgü gösteren dışında herhangi bir özdekten yoksundur. Onun için de ancak bir üstdil çerçevesine indirgenerek kullanılabilir. Örneğin kimi bireylere sözcükleştirilmiş gösterilenlerden (bunaltıcı, fırtınalı, iç karartıcı, sıkıntılı vb.) oluşan bir dizge sunularak bir müzik parçasını nasıl anlamlandırdıkları sorulabilir. Oysa gerçekte bütün bu sözcüksel göstergeler bir tek müziksel gösterilen oluşturur; bu gösterileni hiçbir sözcüksel bölümlenme ve hiçbir eğretileme içermeyecek bir tek rakamla belirtmek gerekir.

N

nature of language (81/a): Dil yetisi (3/b)

neutralization (143/a): Yansızlaşma (80/b)

Bu terim, dilbilimde belirgin bir karşıtlığın belirginliğini yitirmesini, bir başka deyişle, anlam aktarıcı olmaktan çıkmasını belirtir.

norm (85/a): Kural (7/b)

O

onomatopoeia (116/a): Yansıma (46/b)

operation (152/a): İşlem (90/b)

Hjelmslev, "üstdil"e açıklık getirirken "işlem" kavramından yararlanmıştı. Şöyle ki; bir işlem görgül bir ilkeye yaslanan bir başka

deyişle çelişmesiz (tutarlı), tümü kapsayıcı ve yalın bir betimleme olduğuna göre bilimsel gösterge dizgesi ya da üstdil de bir işlemdir.

opposition (135/a): Karşıtlık (69/b)

Çağrışımsal bir alan ya da dizideki öğelerin iç düzeni (bağıntıları) genellikle dilbilimde özellikle sesbilimde karşıtlık olarak adlandırılır.

P

phenomena (84/a): Olgu (6/b)

Tarihsel bakımdan söz olguları dil olgularından daha önce ortaya çıkar (dil evrimini söz sağlar)

phonation (83/a): Sesleme (5/b)

plane of content (105/a): İçerik düzlemi (31/b)

Gösterilenler düzlemine içerik düzlemi denir.

praxis (83/a): Kılığı (6/b)

primitive (109/a): İlkil (37/b)

Sörensen, akrabalık belirten sözcükleri bir "ilkiler" birleşimine indirger: Baba = "erkek" + "bir üst kuşaktan dolaysız ilişki içinde bulunan kişi"

private opposition (137/a): Eksik öğeli karşıtlık (72/b)

İnsan dili çift eklemliler olduğundan iki türlü karşıtlık içerir: Sesbirimler arasındaki ayırıcı karşıtlıklar ve anlambirimler arasındaki anlamlı karşıtlıklar. Trubetskoy ayırıcı karşıtlıkları sınıflandırmış, J. Cantineau da bu sınıflandırmayı yeniden ele alarak dildeki anlamlı karşıtlıklara uygulamaya çalışmıştır. Cantineau'un elde ettiği karşıtlık türlerinden biri "karşıtlık öğelerinin bağıntısı açısından sınıflandırılan karşıtlıklar"dır. Bu gruba giren karşıtlıklardan biri eksik öğeli karşıtlıklardır. Eksik öğeli karşıtlık, öğelerden birindeki gösterenin öbür öğedeki gösterende bulunmayan anlamlı bir yan ya da belirtinin varlığıyla nitelenen her türlü karşıtlığı adlandırır.

process (91/a): Oluş (15/b)

product and instrument (84/a): Ürün ve araç (71/b)

Dil, sözün hem ürünü hem aracıdır.

pronunciation (81/a): Söyleyiş (3/b)

proportional opposition (137/a): orantılı karşıtlık (72/b)

İnsan dili çift eklemliler olduğundan iki türlü karşıtlık içerir: Sesbirimler arasındaki ayırıcı karşıtlıklar ve anlambirimler arasındaki anlamlı karşıtlıklar. Trubetskoy ayırıcı karşıtlıkları sınıflandırmış, J. Cantineau da bu sınıflandırmayı yeniden ele alarak dildeki anlamlı karşıtlıklara uygulamaya çalışmıştır. Cantineau'un elde ettiği karşıtlık türlerinden biri "dizgenin tümüyle bağıntıları açısından sınıflandırılan karşıtlıklar"dır. Bu gruba giren karşıtlıklardan biri orantılı ve tekil karşıtlıklardır. Bu karşıtlıklarda ayrılık bir örnek biçimine bürünür. Almanca Mann/Männer (adam/adamlar) orantılı karşıtlıklardır. Orantılı olmayan karşıtlıklar tekil niteliklidir. Dilbilgisel karşıtlıklar orantılı; sözlüksel karşıtlıklar tekil niteliklidir.

psycho (83/a): Anlıksal (5/b)

R

recipcoral comprehensiveness (83/a): Karşılıklı içerme (6/b)
Dil ve söz arasında karşılıklı bir içerme ilişkisi vardır.

rhetoric (15/a): Sözbilim (90/b)
Sözbilim yananlamlayıcıların biçimidir.

rhyiming (147/a): Uyak (85/b)
Uyak, gösterenler düzleminde çağrışımsal bir alan oluşturur. Uyak dizileri vardır. Bu diziler açısından uyaklı söylem, dizimsel yayılım gösteren bir dizge parçasından oluşur.

relation (122/a): Bağlantı (53/b)
Dizimsel bağıntılara Hjelmslev bağlantı der.

relatum (112/a): Bağlantısal öge (40/b)

S

schema (84/a): Taslak (7/b)
Hjelmslev'de "taslak", Saussure'ün "dil"i dir.

security margin (145/a): Güvenlik payı (82/b)
İki gösteren bir tek gösterilen altında toplandığında ya da bu durumun tersine rastlandığında yansızlaşma olgusunun ortaya çıktığı söylenebilir. Bu olguya iki yararlı kavram eklemek gerekir. Bunlardan biri dağılım alanı ya da güvenlik payı kavramıdır. Dağılım alanının sınırları güvenlik payını oluşturur.

semantics: Anlambilim (XIV/b)
Göstergelerle gösterilen nesnelere arasındaki bağıntıları ele alır.

shifter (89/a): Söylemsel öge (13/b)
Söylemsel ögeler, kuşkusuz en ilginç çift yapıyı oluşturur. En açık söylemsel öge örneği kişi adlıdır. (Ben, sen)

signal (81/a): Belirtke (3/b)

significant units (105/a): Anamlı birimler (31/b)
Dil göstergeleri düzleminde anlamlı birimlerin (sözcükler) her biri bir anlamla yüklüdür ve çift eklemliliğin birinci eklemliliğini oluştururlar.

signification (113/a): Anamlama (41/b)
Anamlama, bir oluş biçiminde tasarlanabilir. Gösterenle gösterileni birleştiren edimdir bu ve edimi göstergedir.

signifier and signified (101/a): Gösteren ve gösterilen (26/b)
Saussure'ün terminolojisinde gösterilen ve gösteren, gösterenin oluşturucularıdır.

sign-functions (107/a): Gösterge-işlev (33/b)
Yararlı, işlevsel kökenli olan göstergelere gösterge-işlevler denir.

Örneğin belli bir anlam aktarmaya da yaramakla birlikte giysi üstümüzü örtmeyi, yemekler beslenmemizi sağlar.

similarity (122/a): Bitişiklik (53/b)

Dizimsel bağıntılara Jakobson, bitişiklik der.

solidarity (131/a): Dayanışıklık bağlantısı (65/b)

Hjelmslev'e göre iki dizimsel birimin bitişik olduklarında kurabilecekleri üç tür bağlantı vardır. Bunlardan biri, birimler zorunlu olarak birbirini gerektirdiğinde ortaya çıkan dayanışıklık bağlantısıdır.

speaking mass (83/a): Konuşan topluluk (6/b)

Dil yalnızca konuşan topluluk içinde eksiksiz olarak ortaya çıkar.

speech (81/a): Söz (3/b)

Dil karşısında söz, dilyetisinin sadece bireysel kesimini (seslemeyi, kuralların uygulanmasını ve göstergelerin olası birleşimlerini) kapsar.

style (88/a): Deyiş (12/b)

Kişisel kullanım: "Bir bireyin kullandığı biçimiyle dil" (Martinet)

"Belli bir anda bir tek bireyin alışkanlıklarının tümü" (Ebeling)

Kişisel kullanım kavramının belirtmeye yaradığı gerçekliklerden biri "deyiş"tir.

substitution (128/a): Ornatma (61/b)

Dilbilimde, "sonsuz betik" in bölümlenmesi değiştirim denilen sınamayla gerçekleştirilir. Değiştirim sınaması, yapay olarak anlatım (gösterenler) düzlemine bir değişiklik getirmek ve bunun içerik (gösterilenler) düzleminde de bağıllılaşık bir değişmeye yol açıp açmadığını gözlemlemektir. Kimi değişimler karşı düzlemde hiçbir değişikliğe yol açmaz. Bundan ötürü Hjelmslev bir anlam değişikliği yaratan (Fr. poison "zehir"/poisson "balık") değiştirimle, içeriği değil de anlatımı etkileyen (Fr. bonjour "günaydın"/bonchour "bonjour" un bozuk biçimi) ornatmayı birbirinden ayırır.

symbol (101/a): Simge (26/b)

Gösterge teriminin oynak bir yer tuttuğu kavram alanındaki bir dizi terimden biri de "simge"dir.

synchrony (118/a): Eş süremlilik (48/b)

syntagm (124/a): Dizim (56/b)

syntagmatic units (129/a): Dizimsel birim (62/b)

syntax (126/a): Sözdizim (58/b)

system (91/a): Dizge (15/b)

systematic plane (122/a): Dizgesel düzlem (53/b)

T

term(133/a): Öge (67/b)

Dizge, insan dilinin ikinci eksenini oluşturur. Saussure dizgeyi bir dizi çağrışımsal alan biçiminde tasarlamıştır. Bunların bir bölümü ses benzerliği ile belirlenmiştir, bir bölümü de anlam benzerliğiyle. Her alan gücül bir öğeler birikimidir. Saussure dizimsel düzleme bağlanan birim niteliğindeki "sözcük"ü bir yana iterek öge sözcüğü üstünde durur; çünkü, der, "sözcük" yerine "öge"yi kullanınca dizge kavramı gelir gözümüzün önüne.

text without end (127/a): Sonsuz betik (60/b)

Dilbilimde sonsuz betik'in bölümlenmesi değiştirim denilen sınamayla gerçekleştirilir.

typical sign (112/a): Türsel gösterge (40/b)

Değişik özdekler (ses ve görüntü, nesne ve yazı vb.) ortaya çıkaran karma dizgelerle karşılaşacağımız göstergebilimde bütün göstergeleri aynı ve tek özdek aracılığıyla ortaya kondukları ölçüde, türsel gösterge kavramı altında toplamak yerinde olur: Sözcüksel gösterge, görüntüsel gösterge, davranısal gösterge, birer türsel gösterge oluşturur.

U

unmotivated (115/a): Nedensizlik (44/b)

usage (85/a): Kullanım (8/b)

Söz, kullanım ve taslak arasındaki belirleyici bağıntılar çeşit çeşittir. Kural, kullanım ve sözü belirler; kullanım sözü belirler; ama onunla da belirlenir.

V

value (118/a): Değer (48/b)

Göstergeyi "çevre"si açısından ele aldığımızda "değer" sorunu karşımıza çıkar. Saussure bu kavramın önemini hemen kavrayamamış ama sonunda değer, Saussure'de anlamlamadan daha önemli temel bir kavram olmuştur. Değer, sözün karşıtı olan dil kavramıyla sıkı bir bağlantı içindedir. Dilbilimi ruh bilimden uzaklaştırarak iktisada yaklaştırır. Bundan ötürü de yapısal dilbilimin temelidir.

W

writing and idiolect (88/a): Yazı ve kişisel kullanım (11/b)

Kişisel kullanım Martinet'e göre "bir bireyin kullandığı biçimiyle dil"dir. ebeling'e göre ise "belli bir anda bir tek bireyin alışkanlıklarının tümü"dür. Jacobson ise bu kavramı gerçek dışı bulur.

Kişisel kullanım kavramı şu gerçeklikleri belirtir:

- 1) Başkalarını anlamayan, kendi dilsel örneklerine uygun bir bildiri algılamayan, söz yitimine uğramış kişinin dili; bu dil arı bir kişisel kullanımdır.
- 2) Bir yazarın "deyiş"i: Bu deyişin her zaman gelenekten, bir başka anlatımla, toplumdan kaynaklanan bir takım dilsel örnekler içermesi durumu değiştirmez.
- 3) Bir de kavramı açıktan açığa genişletip kişisel kullanımı bir dilsel topluluğun, bir başka deyişle, bütün dilsel sözceleri aynı biçimde

yorumlayan kişilerin dili olarak tanımlayabiliriz. Bu durumda kişisel kullanım başka bir yerde yazı adı altında betimlemeye çalıştığımız kavrama yaklaşık olarak denk düşer.

Z

zero degrre (138/a): Sıfır derece (74/b)

Eksik öğeli karşıtlık, öğelerden birindeki göstergenin öbür öğedeki gösterende bulunmayan anlamlı bir yan ya da belirtinin varlığıyla nitelenen her türlü karşıtlığı adlandırır. Eksik öğeli karşıtlıkların ortaya çıkardığı sorunlardan biri de belirtisiz öğe sorunudur. Buna karşıtlığın sıfır derecesi denir. Sıfır derece, sözcüğün gerçek anlamıyla bir yokluğu belirtmez, anlamı olan bir yokluktur bu. Sıfır derece, böylece "hiçten" anlam yaratan her türlü gösterge dizgesinin gücüne tanıklık eder.

Bibliyografya:

- 1. Barthes Roland; Writing Degree Zero & Elements of Semiology, London 1984 Çev. Annette Lavers ve Colin Smith.**
- 2. Barthes Roland; Göstergebilim İlkeleri, Ankara 1979 Çev. Berke Vardar – Mehmet Rifat**

©ege-edebiyat.org